

Kulturarvspolitik

Till kulturutskottet

Kulturutskottet beslutade den 20 april 2017 att ge utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2016/17:116 Kulturarvspolitik och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över motionerna 2016/17:3642 (V) yrkande 1 och 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkandena 7 och 8.

Utbildningsutskottet anser att kulturutskottet bör avstyrka motion 2016/17:3642 (V) yrkande 1 och tillstyrka motion 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkandena 7 och 8.

I yttrandet finns tre avvikande meningar.

Utskottets överväganden

Samverkan mellan museer och skolan

Propositionen

Kulturarv i undervisningen

I propositionen anförs att styrdokumenterna för olika skolformer inom skolväsendet betonar vikten av att elever får möta kulturarvet i undervisningen. I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 2011) tydliggörs t.ex. att en medvetenhet om kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in andras villkor och värderingar. Samma formulering återfinns även i läroplanen för förskolan och gymnasieskolan. I de estetiska ämnena beskrivs hur eleverna ska få möjlighet att utveckla kunskaper om bilder i olika kulturer, både historiskt och i nutid, och vikten av förståelse för olika musikkulturer i skilda kulturer och epoker. I kursplanen för biologi lyfts det fram att eleverna ska få ta del av skönlitteratur, myter och konst som handlar om människan och naturen. Historieundervisningen i stort är nära knuten till kulturarvsfrågorna. Regeringen konstaterar att ett sätt att uppfylla kursplanernas mål är att låta eleverna få möta kulturellt och historiskt material genom studiebesök på museer, historiska arkiv och kulturmiljöer.

Museers skolverksamhet

Många kulturarvsinstitutioner erbjuder i varierad utsträckning programverksamhet riktad mot skolan, och många institutioner deltar i eller driver olika typer av samarbeten med skolväsendet eller organisationer inom skolans område. I styrdokumenterna för de statliga museerna betonas t.ex. att de särskilt ska integrera ett barnperspektiv och bedriva pedagogisk verksamhet. Regeringen konstaterar att samverkan mellan kulturarvsinstitutioner och skolan ofta har setts som en prioriterad verksamhet, men att formerna för samarbetet dock varierat över tid. I museiutredningen (SOU 2015:89 s. 239–251) framkommer det att museerna själva, men också både vana och ovana museianvändare, lyfter samverkan med skolan och museernas pedagogiska kompetens som exempel på framtida möjligheter och utmaningar. Enligt regeringen är geografin också en utmaning eftersom många skolor inte har möjlighet att fysiskt besöka kulturarvsinstitutioner. Institutionerna måste finna sätt att samverka med och nå ut till skolor i alla delar av landet.

Satsningen Skapande skola initierades 2008 för att öka elevernas möjlighet att möta professionell konst och kultur. Numera ingår hela grundskolan, förskoleklassen och förskolan i satsningen. Olika typer av kulturverksamhet kan få stöd inom ramen för satsningen. Skapande-skola-satsningens betydelse för hur relationen mellan skolan och museerna har utvecklats utvärderades

2014 av Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik i en rapport, En omtolkad kultursatsning – Museerna och Skapande skola. Där framkommer det att museerna hör till de kulturinstitutioner som sedan Skapande skola lanserades har ökat sin andel insatser gentemot skolorna allra mest. När satsningen inleddes 2008 uppgav 29 procent av bidragsmottagarna att de samarbetat med ett museum. År 2011 var den andelen 53 procent. Studien visar att samarbetet med skolan inom ramen för Skapande skola ser väldigt olika ut på olika museer och även varierar geografiskt, där mindre museer utanför de större städerna verkar vara mer aktiva i Skapande-skola-samarbetena än museer i större städer.

Uppdrag om att samverka med skolväsendet

Regeringen bedömer i propositionen att Riksantikvarieämbetet bör få i uppdrag att kartlägga kulturarvsarbetets betydelse för skolväsendet samt främja ökad samverkan mellan kulturarvsinstitutionerna och skolväsendet i alla delar av landet. Uppdraget bör genomföras i samverkan med Statens kulturråd, och ett första steg i uppdraget bör vara att göra en övergripande kartläggning med fokus på hur samarbetet mellan kulturarvsinstitutioner och skolväsendet har sett ut fram till i dag. En sådan kartläggning kan sedan ligga till grund för vägledningar med goda exempel på olika typer av samarbeten och samverkansprojekt från hela landet. En del av uppdraget bör också ha ett mer framåtriktat perspektiv där man lyfter frågor kring hur samarbeten och samverkansprojekt mellan kulturarvsinstitutioner och skolväsendet kan främjas och utvecklas framöver. Här kan också enligt regeringen mer övergripande frågor lyftas, t.ex. kulturarvets betydelse för lärandet och hur elever under vägledning av en pedagog kan möta och använda kulturarvet på olika sätt i sitt lärande. Regeringen bedömer att Riksantikvarieämbetet särskilt bör analysera hur världsarven kan tas till vara som en resurs för skolväsendet.

Målgruppen för uppdraget ska i första hand vara kulturarvsinstitutioner och kulturarvspedagoger samt skolor, lärare och andra pedagoger. Målsättningen är att resultaten från uppdraget ska kunna fungera som redskap i planering och genomförande av verksamhet när det kommer till samarbeten mellan kulturarvsinstitutioner och skolväsendet. Uppdraget bör genomföras i samverkan med Statens kulturråd samt i dialog med de utpekade målgrupperna och andra berörda. Inom ramen för uppdraget är det viktigt att säkerställa samverkan även med aktörer inom utbildningsområdet och att beakta befintliga samarbetsformer, t.ex. Skapande skola.

Digitalisering och forskning

Propositionen

I propositionen framhålls att ett delmål för forskningspolitiken under den kommande tioårsperioden är att samverkan och samhällspåverkan ska öka. Det gäller bl.a. samverkan med kulturarvsinstitutioner (prop. 2016/17:50). I

budgetpropositionen för 2017 beräknade regeringen en förstärkning av forskningen inom humaniora och samhällsvetenskap genom ökade anslag till Vetenskapsrådet. I proposition 2016/17:50 presenteras satsningen närmare, och där framhåller regeringen att genom att förstärka forskningen inom humaniora och samhällsvetenskap stärks förutsättningarna för forskare att samverka med samhällsaktörer av olika slag, inklusive museer och andra kulturinstitutioner. Vidare beräknade regeringen i budgetpropositionen för 2017 ökade anslag till Vetenskapsrådet för att stödja utvecklingen mot datadriven forskning. I beskrivningen av satsningen anges att det finns ett behov av att digitalisera material som finns vid kulturarvsinstitutionernas arkiv, samlingar och bibliotek för att främja datadriven forskning.

Forskningsbibliotek finns både vid lärosäten och vid vissa myndigheter och stiftelser. Biblioteken har det gemensamt att de på olika sätt arbetar med vetenskaplig informationsförsörjning och informationsförmedling. Sammantaget innebär utvecklingen utmaningar för att bevara kulturarvet, både när det gäller resurser för att ta hand om de äldre samlingarna och möjligheterna att bevara ett representativt urval digitala informationsresurser för framtiden. Även frågan om att digitalisera bibliotekens egna samlingar har blivit allt viktigare.

Digitalisering inom kulturarvssektorn har hittills framför allt avsett informationsdigitalisering, dvs. omvandling av information till digital form. Kulturarvsinformation är till sin karaktär forskningsinformation och är i förlängningen viktiga underlag för den samhälleliga digitaliseringen. För att det gemensamma kulturarvet ska bli angeläget för alla och för att medskapande och engagemang ska främjas, bör de statliga kulturarvsinstitutionerna i ännu högre grad än nu använda sig av digitaliseringens möjligheter. Genom teknikens hjälp kan t.ex. relationer mellan information från olika källor som separerats återskapas och en mer fullständig bild av olika sammanhang framträda. På så sätt underlättas såväl naturvetenskaplig som humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning, och det öppnar för nya forskningsinriktningar som digital humaniora.

Trots tidigare stora insatser för digitalisering bedömer samordningssektariatet Digisam vid Riksarkivet att endast en mindre del av kulturarvsobjekten finns i digital form i dag. Regeringen bedömer att Riksantikvarieämbetet bör få i uppgift att samordna och stödja arbetet med digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling inom kulturarvssektorn. Uppgiften bör utföras i bred samverkan med andra kulturarvsinstitutioner samt med universitet och högskolor.

En gemensam hantering av både lagring och det långsiktiga bevarandet kan enligt regeringen sänka kostnaderna för den enskilda institutionen genom en effektivare hantering och bidra till högre kvalitet och en ökad möjlighet för kulturarvsinformation från olika källor att bli förståelig och tillgänglig i ett bredare sammanhang. Detta kan i sin tur underlätta åtkomst till informationen för bl.a. forskare. Regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2017 att Vetenskapsrådets anslag borde förstärkas för att vidareutveckla det svenska

universitetsdatanätverket Sunets¹ roll när det gäller samordnande och kostnadseffektiva it-tjänster. Regeringen anser att Riksantikvarieämbetet också bör få ett särskilt uppdrag att prioritera frågan om ett långsiktigt digitalt bevarande som en del av den nya samordningsuppgiften på digitaliseringsområdet.

Motionerna

Samverkan mellan museer och skolan

I kommittémotion 2016/17:3643 av Olof Lavesson m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7 framför motionärerna att regeringen bör utreda hur samarbetet mellan museernas verksamhet och undervisningen i skolan kan stärkas. Motionärerna efterfrågar en politik som tydliggör kopplingen mellan historieundervisningen i skolan och museernas arbete. Om alla elever får kunskaper om Sveriges historia och kulturarv värnas demokratin och sammanhållningen i samhället.

I kommittémotion 2016/17:3642 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 1 föreslås att regeringen ska utreda om och hur ett uppdrag till skolhuvudmännen kan utformas för att stärka samverkan mellan skolväsendet och kulturarvsinstitutionerna. Motionärerna anser att det är positivt att regeringen avser att främja en sådan samverkan men påpekar att det är svårt för Riksantikvarieämbetet att på egen hand påverka detta.

Digitalisering och forskning

I kommittémotion 2016/17:3643 av Olof Lavesson m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 8 uttalas att digitaliseringen av kulturarvet kopplat till forskning och bildning ska stärkas. Motionärerna menar att frågan om framtida forskning och behovet av mer bildning inte är tillräckligt uppmärksammas i propositionen. Ett område som behöver uppmärksammas är bristen på statistik inom arkivsektorn eftersom det påverkar möjligheten till forskning.

Utskottets ställningstagande

Samverkan mellan museer och skolan

Utskottet anser att kopplingen mellan historieundervisningen i skolan och museernas arbete behöver förtydligas. Att varje elev ges möjlighet att på ett relevant sätt få kunskap om svensk historia, vårt dynamiska kulturarv med dess månghundraåriga influenser från världens alla hörn, ger en förståelse för varför samhället ser ut som det gör i dag. Utskottet anser att det är viktigt att se begreppet kulturarv ur ett brett perspektiv och arbeta systematiskt med dessa frågor. Regeringen bör därför enligt utskottet utreda hur samarbetet

¹ Sunet, Swedish University Computer Network, är ett datanätverk för överföring av digital information till universitet och högskolor.

mellan museernas verksamhet och undervisningen i skolan kan stärkas. Enligt utskottet kan en särskild utredning i frågan bättre än regeringens aviserade uppdrag tillgodose det behov som finns att ytterligare utveckla samarbetet mellan kulturarvsmyndigheter och skolväsendet. När det gäller motion 2016/17:3642 (V) yrkande 1 vill utskottet inte föregripa resultatet av en sådan särskild utredning och är därför inte berett att förespråka ett uppdrag till skolhuvudmännen. Därmed anser utskottet att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkande 7 och avstyrka motion 2016/17:3642 (V) yrkande 1.

Digitalisering och forskning

Utskottet konstaterar att regeringen bygger vidare på arbetet för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande av kulturarvet. Det anser utskottet vara positivt och öka möjligheterna att tillgängliggöra kulturarvet. Utskottet vill betona att frågan om digitalisering även handlar om vikten av forskning och bildning. Att forska kring vårt gemensamma kulturarv lägger långsiktigt grunden för bildning. Utskottet anser att regeringen ska stärka digitaliseringen av kulturarvet kopplat till forskning och bildning. Särskilt bör tillgången på statistik inom arkivsektorn uppmärksammas eftersom den påverkar möjligheten till forskning. Därmed anser utskottet att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkande 8.

Stockholm den 9 maj 2017

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Caroline Helmersson Olsson (S), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Elisabet Knutsson (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Roza Güclü Hedin (S), Maria Stockhaus (M), Ida Drougge (M), Crister Spets (SD), Fredrik Christensson (C), Magnus Oscarsson (KD) och Gustaf Lantz (S).

Avvikande meningar

1. Kulturarvspolitik (S, MP)

Lena Hallengren (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Elisabet Knutsson (MP), Gunilla Svantorp (S), Roza Güclü Hedin (S) och Gustaf Lantz (S) anför:

Vi menar att frågan om kulturarvets betydelse tydligt lyfts fram i skolans styrdokument, t.ex. i läroplaner och i kursplaner för flera ämnen. Hur dessa frågor sedan behandlas i undervisningen avgörs på lokal nivå. Ett sätt att göra det möjligt för elever att möta kulturarvet är att besöka museer, arkiv och kulturmiljöer, såväl fysiskt som digitalt. De statliga museerna har också i uppdrag i sina styrdokument att bedriva pedagogisk verksamhet, och det finns många exempel på museiverksamhet som vänder sig till skolorna. Inte minst digitala resurser har spelat en viktig roll för möjligheten för skolelever att ta del av kulturarvet, bl.a. via museerna. Vi vill också peka på att införandet av gratis entré på statliga museer har bidragit till att underlätta samverkan och till att göra de aktuella museerna tillgängliga.

Vi menar att kulturarvsarbetets betydelse för skolväsendet kommer att få ett ökat fokus genom uppdraget i frågan till Riksantikvarieämbetet som aviserades i propositionen. En tydligare bild av och exempel på hur samarbetet mellan kulturarvsinstitutioner och skolväsendet ser ut kan tjäna som inspiration för verksamma. Att dessutom ha ett framåtblickande perspektiv på hur kulturarvsinstitutioner och skolväsendet kan utveckla samarbetet på sikt är också värdefullt. Vi utgår ifrån att skolans aktörer på lämpligt sätt kommer att involveras i det arbete som Riksantikvarieämbetet kommer att genomföra utifrån det aviserade uppdraget.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser vi att kulturutskottet bör avstyrka motion 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkande 7 och motion 2016/17:3642 (V) yrkande 1 och tillstyrka proposition 2016/17:116 i berörda delar.

2. Kulturarvspolitik (V)

Daniel Riazat (V) anför:

Det är positivt att regeringen vill främja en ökad samverkan mellan kulturarvsinstitutionerna och skolväsendet. Riksantikvarieämbetet kan inte på egen hand skapa någon större förändring. Det behövs ett tydligt uppdrag till skolan för att öka möjligheten till bättre samverkan med museerna och kulturarvsinstitutionerna. Därför anser vi att regeringen bör utreda om ett uppdrag i detta syfte kan riktas till skolhuvudmännen och hur det kan utformas.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2016/17:3642 (V) yrkande 1 och avstyrka 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkande 7 och avstyrka proposition 2016/17:116 i berörda delar.

3. Kulturarvspolitik (S, MP, V)

Lena Hallengren (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Elisabet Knutsson (MP), Gunilla Svantorp (S), Daniel Riazat (V), Roza Güclü Hedin (S) och Gustaf Lantz (S) anför:

Enligt vår mening behandlar regeringen i propositionen frågan om digitaliseringens betydelse för framtida forskning och ger också uttryck för att digitaliseringen av kulturarvet är viktigt ur ett forskningsperspektiv. Regeringen uppmärksammar vidare behovet av ytterligare utveckling på detta område.

Vi vill påminna om att riksdagen nyligen har fattat beslut om propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50). I propositionen anges att ett delmål för forskningspolitiken under den kommande tioårsperioden är att samverkan och samhällspåverkan ska öka, bl.a. samverkan med kulturarvsinstitutioner. Regeringen har aviserat förstärkning av forskningen inom humaniora och samhällsvetenskap, vilket gör det möjligt för forskare att samverka med t.ex. museer och andra kulturinstitutioner. Regeringen har också aviserat om ökade anslag till Vetenskapsrådet för att stödja utvecklingen mot datadriven forskning.

Vi är positiva till regeringens aviserade uppdrag till Riksantikvarieämbetet att samordna och stödja arbetet med digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling inom kulturarvssektorn. Eftersom myndigheten ska genomföra denna uppgift i samverkan med universitet och högskolor menar vi att frågan om forskningens behov därigenom kommer att behandlas.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att kulturutskottet bör avstyrka motion 2016/17:3643 (M, C, L, KD) yrkande 8 och tillstyrka proposition 2016/17:116 i berörda delar.